

СТАНИСЛАВ ЛЕМ

I. ПРОФЕСОР КОРКОРАН

Част 1 от „Из спомените на Ийон Тихи“

Превод от полски: Лина Василева, 2009

chitanka.info

Пак искате да ви разкажа нещо ли? Да. Виждам, че Тарантога вече е взел своя стенографски бележник... чакай, професоре. Ами като наистина нямам какво да ви разкажа. Какво? Не — не се шегувам. Впрочем нали в края на краищата мога и аз веднъж да имам желание да помълча в такава вечер — във вашата компания? Защо? Защо ли? Мили мои — никога не съм ви говорил за това, но Космосът е преди всичко населен със същества като нас. Не само човекоподобни, но и приличащи на нас като две капки вода. Половината от населените планети са Земи, малко по-големи или по-малки, с по-студен или с по-тропически климат, но няма това са различия? А техните жители... Хората — понеже в крайна сметка те са хора — също толкова много приличат на нас, че разликите само подчертават приликите. Защо никога не съм ви разказвал за тях ли? Странно ли ви се вижда? Помислете. Гледам звездите. Припомням си различни случки, пред очите ми се изправят различни картини, но най-приятно ми е да се връщам мислено към необикновените преживявания. Може те да са страшни или свръхестествени, ужасяващи или дори смешни — и поради това безобидни. Но да гледаш звездите, скъпи мои, и да знаеш, че тези дребни сини искрички са — когато стъпиш на тях — царства на грозотата, тъгата, неведомото, на всевъзможните руини, че там, в мастиленосиньото небе, също бъка от стари бордеи, мръсни дворове, вонящи канавки, буница, тревясали гробове — дали разказите на някой, който е обиколил Галактиката, трябва да напомнят вайканията на търговски пътник, влачещ се из провинциалните градчета? Кой би поискал да го слуша? И кой би му повярвал? Такива мисли хрумват на човек, когато е уморен, или когато у него напират непреодолимото желание за искрени изповеди. Затова — за да останем далече от скърбите и огорченията — днес няма да говоря за звездите. Не, няма да мълча. Бихте се почувствали измамани. Дадено, ще ви разкажа нещо, но не за пътешествията ми. Та нали аз и на Земята съм преживял немалко. Професоре, ако държиш на всяка цена да записваш, можеш да започваш.

Както знаете, посещават ме гости, твърде странни понякога. Ще отделия сред тях една категория: на непризнатите изобретатели и учени. Не знам защо, но тях винаги съм ги привличал като магнит. Тарантога се усмихва, виждате ли? Но аз нямам предвид него, той не е непризнат изобретател. Днес ще говоря за онези, на които не им е провървяло,

или по-скоро, провървяло им е прекалено добре: постигнали са целта си и са разбрали, че усилията им са били напразни.

Разбира се, те не признават това. Неизвестни, самотни, потънали в онази лудост, която само популярността и успехът превръщат понякога — изключително рядко — в дело на прогреса. Естествено, по-голямата част от моите посетители бяха сива маса перковци, обхванати от една идея, дори не тяхна собствена, а присвоена от предишни поколения — като изобретателите на перпетуум-мобиле, бедни на хрумвания, тривиални в нелепите още на пръв поглед решения; и все пак в тях искреше онзи огън на безкористността, който изгаря живота и ги принуждава да подновяват непрекъснато предварително осъдените на неуспех усилия. Колко жалки са тези недъгави гении, тези титани с дух на джуджета, осакатени още при раждането им от природата, която при някоя от своите мрачни шеги е надарила бездарието им с творчески ентузиазъм, достоен за някой Леонардо; през живота си те срещат само безразличие или насмешки, а най-много, което човек може да направи за тях, е да стане за час или два търпелив слушател и участник в тяхната мономания.

Сред онази тълпа, която само собствената глупост предпазва от отчаянието, се появяваха, макар и рядко, и по-различни хора — не бих искал нито да ги характеризирам, нито да ги осъждам, направете това сами. Първият, който се изправя пред очите ми при тези думи, е професор Коркоран.

Запознах се с него преди девет, може би десет години на някаква научна конференция. Бяхме разговаряли броени секунди, когато той, ни в клин, ни в ръкав (във всеки случай без каквато и да било връзка с темата на разговора), попита:

— Какво мислите за духовете?

В първия миг приех въпроса му като ексцентрична шега, ала си припомних дошлите до мен слухове, че той е необикновен човек, не помнех само в какъв смисъл — положителен, или отрицателен. Затова за всеки случай отвърнах:

— По този въпрос нямам определено мнение.

Без да каже нито дума, Коркоран се върна към предишната тема. Вече се чуваше звънецът, известяващ началото на следващото заседание, когато той внезапно се наведе — беше много по-висок от мен — и каза:

— Тихи, вие сте мой човек. Нямайте предубеждения. Може и да греша, но съм готов да рискувам. Елате при мен — и ми подаде визитната си картичка. — Моля ви най-напред да се обадите по телефона, защото на звънеца не реагирам и никому не отварям вратата. Впрочем, както искате...

Още същата вечер, когато вечерях със Савинели, прочутия юрист, специалист по космическо право, го попитах дали познава някой си професор Коркоран.

— Коркоран! — викна той с присъщия му темперамент, разпален от втората бутилка сицилийско вино. — Оня откачен кибернетик? Какво става с него? Не съм чувал нищо от векове!

Отговорих, че не знам нищо конкретно, само съм чувал някъде името му. Докато си пийвахме вино, Савинели ми разказа няколко известни на всички клюки. От тях излизаше, че като млад учен Коркоран е давал блестящи надежди, макар още тогава да проявявал пълна липса на почит към по-старите, преминаваща неведнъж в арогантност, а после станал правдолюб, от сорта на онези, които черпят удовлетворение колкото от това, че казват на хората какво мислят за тях, толкова и от факта, че по този начин вредят най-много на себе си. Когато бил обидил смъртно своите професори и колеги и пред него се затворили всички врати, той забогатял от неочаквано голямо наследство, купил една полуразрушена къща извън града и я превърнал в лаборатория. Там живеел заедно с роботите си — търпял около себе си само такива асистенти и помощници. Може и да е постигнал там нещо, обаче страниците на научните списания били недостъпни за него. Той изобщо не се стараел да промени нещата. Ако през това време все още установявал по-близки отношения с някои хора, правел го само за да може след известно сближаване да ги отблъсне и оскърби по най-грубиянски начин, без какъвто и да е видим повод. Когато солидно поостарял и това недостойно забавление му омръзнало, станал самотник. Попитах Савинели дали му е известно, че Коркоран вярва в духове. Юристът, който тъкмо отпиваше от чашата с вино, едва не се задави от смях.

— Той ли? В духове?! — викна. — Човече, та той не вярва дори в хората!!!

Попитах какво има предвид. Той отвърна, че, в буквалния смисъл на думата, Коркоран бил според него солипсист — вярвал само в

собственото си съществуване, а всички други смятал за фантоми, за съновидения и уж затова по-рано така се държал и с най-близките си; след като животът е сън, в него всичко е възможно. Отбелязах, че при това положение може да вярва и в духове. Савинели попита дали съм чул някога за кибернетик, който да не вярва в тях. После заговорихме за други неща, но и това, което чух, беше достатъчно, за да ме заинтригува.

Аз съм човек на бързите решения, затова още на другия ден му телефонирах. Слушалката вдигна робот. Казах кой съм и по какъв въпрос се обаждам. Коркоран ми позвъни чак на другия ден, късно вечерта — тъкмо смятах да си лягам. Каза, че мога да отида при него, дори веднага. Наближаваше единайсет. Приех поканата, облякох се и тръгнах. Лабораторията беше голяма мрачна сграда, разположена далече от пътя. Неведнъж я бях виждал. Смятах, че е стара фабрика. Беше потънала в мрак. В нито един от квадратните, потънали дълбоко в стените прозорци не провиделяваше и най-слаба светлинка. И голямата площадка между железната ограда и входната врата не беше осветена. На няколко пъти се натъквах на скърцащи от ръжда тенекии и релси, така че до едва провиждащата се врата стигнах малко раздражен. Позвъних по специалния начин, както ми беше наредил Коркоран. След цели пет минути той ми отвори лично, в сива, петносана от киселини лабораторна престилка. Беше поразително слаб, костелив, с огромни очила и побелели мустаци, единият от които — по-къс, като че изгризан.

— Заповядайте след мен — каза без предисловия. По дългия, мижаво осветен коридор, затрупан с някакви машини, бъчви, прашасали торби с цимент, ме заведе до голяма стоманена врата. Над нея светеше ярка лампа. Извади от джоба на престилката ключ, отвори вратата и влезе пръв. Аз — подир него. По извита железна стълбичка се изкачихме на първия етаж. Видях голямо фабрично хале с остъклен таван — няколкото голи крушки не го осветяваха, а само подчертаваха полумрачната му необятност. Беше пусто, унило, изоставено, високо под тавана теченията се гонеха игриво, а дъждът, който заваля, когато наближавах лабораторията на Коркоран, биеше в стъклата, тъмни и мръсни; тук-там водата се стичаше през дупките на счупените стъкла. Коркоран като че не забелязваше тези неща, крачеше пред мен по ечащата под стъпките ламаринена галерия; пак стоманена, заключена

врата и зад нея — коридор, до стените му безредно нахвърляни, сякаш при бягство, покрити с дебел слой прах инструменти; коридорът зави, вървахме нагоре, надолу, минавахме край приличащи на змии преплетени трансмисионни ленти. Пътешествието, при което опознавах големината на сградата, продължаваше; веднъж-дваж Коркоран ме предупреди на съвсем тъмните места да внимавам за стъпалото, или да се наведа; при последната от стоманените врати (вероятно противопожарни, нагъсто зачукани с нитове) той се спря и я отключи; забелязах, че — за разлика от предишните — изобщо не изскърца, значи пантите ѝ бяха смазвани неотдавна. Влязохме във висока зала, почти празна. Коркоран застана в центъра, там, където бетонът на пода беше малко по-светъл, като че ли някога там е имало машина, от която са останали само стърчащите подложни греди. До стените бяха изправени дебели, вертикално разположени пръти, та помещението приличаше на клетка. Спомних си въпроса му за духовете... Към прътовете бяха прикрепени рафтове — много здрави, с подпори, а на тях бяха поставени петнайсетина чугунени сандъка; нали знаете как изглеждат сандъците със съкровища, които според преданията корсарите закопават? Точно такива бяха и тези сандъци, с издути капаци, а на всеки от тях висеше бяло листче, обвито с целофан, прилично на документите, които обикновено се закачват над болничните легла. Високо, под тавана, светеше покрита с прах крушка, но беше много сумрачно, за да мога да прочета поне една дума от написаното на тези карти. Сандъците бяха подредени в два реда, един над друг, а един от тях беше поставен по-високо, отделно. Помня, че ги изброих — бяха дванайсет или четиринайсет, вече не знам точно колко.

— Тихи — обърна се към мен професорът, пъхнал ръце в джобовете на престилката, — вслушайте се за миг в присъстващото тук. После ще ви кажа какво е то — сега послушайте!

В поведението му проличаваше странна нетърпеливост, тя просто се набиваше в очи. Искаше му се незабавно да започне да говори, да навлезе в същността, всичко да е вече минало, да е свършил вече. Сякаш всяка секунда, прекарана с друг човек, смяташе за загубено време.

Притворих очи и от обикновена любезност, а не от любопитство към шумовете, които при влизането си дори не бях забелязал, застанах неподвижно. В действителност нищо не чувах. Някакво слабичко

бръмчене на електрически ток в намотките, нещо от този род, обаче, уверявам ви, то беше толкова слабо, че дори гласът на умираща муха щеше да се чува по-ясно.

— Е, какво чувате? — попита той.

— Почти нищо — признах, — някакво слабичко жужене... но може би просто в ушите ми шуми...

— Не, не ви шуми в ушите... Тихи, слушайте ме внимателно, защото аз не обичам да повтарям казаното, говоря ви това, защото не ме познавате. Не съм грубиян, нито простак, за каквото ме вземат, само че ме ядосват идиотите, на които трябва по десет пъти да повтаряш едно и също нещо. Надявам се вие да не сте от тях.

— Ще видим — отговорих, — говорете, професоре...

Той кимна и посочи с ръка редицата железни сандъци:

— Разбирате ли нещо от електрически мозъци?

— Само толкова, колкото е необходимо за навигацията. С теорията съм по-скоро зле.

— Така си и мислех. Не пречи. Тихи, чуйте ме. В тези сандъци се намират най-съвършените електронни мозъци, каквито са съществували някога. Знаете ли в какво се състои тяхното съвършенство?

— Не — казах, както си и беше.

— В това, че те не служат за нищо, че са абсолютно безполезни, че това са, с една дума, превърнати от мен в действие, въплътени в материя монадите на Лайбниц...

Чаках, а той продължи да говори, като в господстващия мрак белият му мустак приличаше на потрепваща над устната му белезникава нощна пеперуда.

— Всеки от тези сандъци съдържа електронен мозък, произвеждащ съзнание. Като нашия мозък. Градивният материал е друг, но принципът е същият. Защото нашите мозъци — тук внимавайте! — са свързани, така да се каже, с външния свят посредством сетивните приематели: очи, уши, нос, кожа и тъй нататък. Затова пък външният свят на тези тук — той протегна пръст към сандъците — е там, вътре...

— Как е възможно? — попитах. Нещо започваше да ми просветва едва-едва; догадката не беше ясно оформена, но започваше да буди у мен тръпки на ужас.

— Много просто. Откъде знаем, че тялото ни е такова, а не онакова, че имаме точно такова лице, че стоим, че държим в ръка книга, че цветята ухалят? Оттам, че върху нашите сетива действат известни дразнителни и възбудата стига по нервите до мозъка. Хайде, представете си, Тихи, че аз мога да дразня вашия обонятелен нерв по същия начин, по който прави това миризливият карамфил — какво ще усещате?

— Аромат на карамфил, естествено — отговорих, а професорът, кимна с глава, сякаш доволен, че съм достатъчно схватлив, и продължи:

— А ако направя същото с всички ваши нерви, то ще усещате не външния свят, а онова, което АЗ чрез нервите ви телеграфирам до вашия мозък... Ясно ли е?

— Ясно.

— Значи така. Тези сандъци имат рецептори-органи, които действат аналогично на нашето зрение, обоняние, осезание, слух и така нататък. А проводниците от тези рецептори — също като нервите — вместо към външния свят, както е с нашите, са свързани с онзи барабан ей там, в ъгъла. Не го ли забелязахте?

— Не — казах. Наистина, барабанът с диаметър може би три метра стоеше в ъгъла вертикално, като изправен воденичен камък. След известно време забелязах, че той се върти извънредно бавно.

— Това е тяхната съдба — обясни спокойно професор Коркоран. — Тяхната съдба, техният свят, тяхното съществуване — всичко, което могат да преживеят и изпитат. Там има специални ленти със зарегистрирани електрически дразнителни, такива, които отговарят на онези сто или двеста милиарда явления, с които човек се сблъсква в най-богатия на впечатления живот. Ако повдигнете капака на барабана, ще видите само лъскавите ленти, покрити с бели зигзаговидни линии, също като плесен върху целулоид, но това са, Тихи, горещи южни нощи и ромон на вълни, форми на животински тела и изстрели, погребения и пиянски запои, вкус на ябълки и круши, снежни виелици, вечери сред близките пред запалената камина и крясъците по палубата на потъващ кораб, и гробищата, и халюцинациите на бълнуващите — Ийон Тихи, там е целият свят!

Аз мълчах, а Коркоран, стиснал ме с желязна хватка за ръката, говореше:

— Тези сандъци, Тихи, са свързани с един изкуствен свят. На този — той посочи първия от края — му се струва, че е седемнайсетгодишно момиче, зеленооко, червенокосо, с тяло на Венера. То е дъщеря на държавник... влюбено е в младежа, когото вижда почти всеки ден през прозореца и който ще бъде негово проклятие... Този тук, вторият, е учен. Почти е открил общата теория на гравитацията, задължителна в неговия свят, в този свят, чиито граници са стоманените стени на барабана, и се готви да се бори за своята истина в усамотение, задълбочавано от заплашващата го слепота, защото той ще ослепее, Тихи... а там, по-горе, се намира един член на колегия свещеници, който преживява най-тежките дни на своя живот, понеже е загубил вярата си в съществуването на своята безсмъртна душа; до нас, зад преградата, е... но не мога да ви разкажа за всички същества, които създадох...

— Може ли да ви прекъсна? — попитах. — Бих искал да зная...

— Не! Не можете! — викна Коркоран. — Никой не може. Сега аз говоря, Тихи. Вие още не разбирате нищо. Вероятно си мислите, че на барабана са записани различни сигнали — като на грамофонна плоча, че събитията са подредени като мелодия на нея, с всички тонове, и само чакат, като музиката на нея, да ги съживи иглата, че тези сандъци възпроизвеждат един след друг комплекси преживявания, предварително установени до самия край. Не е истина! Не е истина! — закрещя той пронизително, та чак ехо загърмя от тенекиения таван. — Съдържанието на този барабан е за тях това, което е за вас светът, в който живеете! На вас нали и през ум не ви минава, когато ядете, спите, ставате, пътувате, посещавате стари шантави хора, че всичко това е грамофонна плоча, чието докосване вие наричате настояще!

— Но... — обадох се.

— Мълчете! — кресна той. — Не ми пречете! Аз говоря!

Помислих си, че тези, които го наричат простак, имат немало основание, но трябваше да не си отклонявам вниманието, защото думите му наистина бяха нечувани. Продължаваше да крещи:

— Съдбата на моите железни сандъци не е установена предварително докрая, защото събитията се намират там, в барабана, на редици успоредни ленти, и само действащият на принципа на сляпата случайност селектор решава от коя серия ленти събирачът на впечатления от даден сандък ще черпи в следващия миг. Естествено, то

не е толкова просто, както го казах, тъй като самите сандъци могат до известна степен да влияят на движенията на черпака, а селекцията на случайността се задвижва напълно само тогава, когато създадените от мен същества се държат пасивно... все пак те имат ограничена воля, ограничавана от същото, което ограничава и нас. Притежаваната структура на личността, вродената инвалидност, външните условия, степента на интелигентност — не мога да се задълбочавам във всички подробности...

— Дори така да е — вмъкнах, — то как може те да не знаят, че са железни сандъци, а не рижо момиче или джудже...

Само толкова успях да изрека, понеже той ме прекъсна:

— Не се правете на магаре, Тихи. Вие се състоите от атоми, не съм ли прав? Чувствате ли своите атоми?

— Не.

— Атомите съставят белтъчни молекули. Чувствате ли ги?

— Не.

— Как тогава сандъците могат да разберат, че са сандъци, магаре такова? Също така, както за вас този свят е истински и единствен, точно така истински и реални са съдържанията, които текат от моя барабан до техните електрически мозъци... В този барабан е техният свят, Тихи, а техните тела — несъществуващи в нашата действителност другояче, освен като относително постоянно групирани отвори в перфорираните ленти — се намират вътре в самите сандъци... Този, крайният от другата страна, се мисли за изключително красива жена. Мога точно да ви кажа какво вижда тя, когато се оглежда гола в огледалото. Какви скъпоценни камъни обича. Какви хитрости използва, за да завоюва мъжете. Знам всичко, защото аз, с помощта на моя СЪДБОГРАФ, съм я създал, нея, нейните — за нас въображаеми, но за нея реални — форми, толкова реални, с лицето, зъбите, миризмата на пот, с белега от кама на гърба, с косата и орхидеите, които закача в нея, както реални са за вас вашите ръце, крака, корем, шия и глава! Надявам се, че не се съмнявате в своето съществуване...

— Не — отговорих спокойно. Никога никой не ми беше крещял така й това може би дори ме забавляваше, обаче бях твърде потресен от думите на професора, на които повярвах, защото не виждах

причини за недоверие, за да обръщам в този момент внимание на неговите маниери.

— Тихи — продължи малко по-кратко професорът, — казах ви, че между другото имам тук един учен, ей този сандък точно срещу вас. Той изследва своя свят, обаче никога — нали разбирате, никога — дори няма да предположи, че светът му не е реален, че губи време и сили да се задълбочава в онова, което е серия макари с навита филмова лента, а неговите ръце, крака, очи, неговите собствени, ослепяващи очи са само заблуждение, предизвикано в електрическия му мозък от разреждането на подходящо подобрени импулси. За да стигне дотам, той би трябвало да излезе извън своя железен сандък, тоест извън самия себе си, и да престане да мисли със своя мозък, което е също толкова невъзможно, колкото невъзможно е вие да възприемете съществуването на студения тежък сандък не чрез докосване и виждане, а по друг начин.

— Но благодарение на физиката аз знам, че съм изграден от атоми — подхвърлих.

Коркоран вдигна ръка с категоричен жест.

— И той знае това, Тихи. Той има лаборатория, а в нея — всички апарати, които може да му достави неговият свят... той вижда звездите през телескоп, изследва тяхното движение, като в същото време усеща хладния натиск на очилата върху лицето си — не, не сега. Сега, както му е навик, той се намира в пустата градина, заобикаляща неговата лаборатория, и се разхожда в блясъка на слънчевите лъчи — понеже в неговия свят в този момент слънцето изгрява...

— А къде са другите хора, онези, сред които той живее? — попитах.

— Другите хора ли? Разбира се, всеки от сандъците, всяко от тези същества се движи сред хора, те се намират — всичките — в барабана... Виждам, все още не разбирате! Може би ще ви помогне примерът, макар и далечен. В сънищата си вие срещате различни хора — често такива, които никога не сте виждали, нито сте познавали — и разговаряте с тях насън... Така ли е?

— Да...

— Тези хора са създадени от вашия мозък. Но докато сънувате, не знаете, че е така. Имайте предвид, че това беше само пример. При тях — той протегна ръка — положението е по-различно, защото не те създават своите близки и чужди хора; те са в барабана, цели тълпи, и

когато, да речем, на моя учен изведнъж му се прииска да излезе от градината и да заговори първия срещнат минувач, то като вдигнете капака на барабана, ще видите как става това: неговият сетивен черпак под влияние на импулса ще се отклони едва-едва от дотогавашния си път, ще слезе на друга лента и ще започне да възприема онова, което се намира под нея; казвам черпак, но в действителност става дума за стотици микроскопични токови събирачи, тъй като по същия начин, по който вие възприемате външния свят — със зрение, обоняние, осезание и органа на равновесието, също така той опознава своя „свят“ посредством отделните входове на отделните сетивни канали и едва електрическият мозък обединява тези впечатления в едно цяло. Но това са технически, несъществени подробности, Тихи. От мига на задействане на механизма, мога да ви уверя, всичко е въпрос на търпение, нищо повече. Четете философите, Тихи, и ще се убедите от техните слова в каква нищожна степен можем да разчитаме на сетивните си възприятия, колко несигурни, подвеждащи, несъвършени са те, но ние нямаме нищо друго, освен тях; същото е — говореше той с вдигната ръка — при тях. Обаче и на тях, както и на нас, това не им пречи да обичат, желаят, мразят, да докосват другите хора, да ги целуват или убиват... По същия начин моите творения в своята вековна желязна неподвижност се отдават на страсти и увлечения, изневеряват си, тъгуват, мечтаят...

— И вие смятате, че това е безполезно? — попитах неочаквано, а Коркоран ме изгледа със своя пронизващ поглед. Дълго не отговори.

— Да — каза най-сетне, — добре направих, че ви доведох тук, Тихи... Всеки от идиотите, на които показвах всичко това, започваше да ме обвинява в жестокост... В какъв смисъл е въпросът ви?

— Доставяте им наготово само градивния материал — рекох — под формата на импулси. Също така, както на нас ни ги доставя нашият свят. Когато стоя и гледам звездите, онова, което чувствам, онова, което си мисля, си е вече само моя собственост, не на света. С тях — посочих редицата: сандъци — е същото.

— Истина е — тихо каза професорът. Прегърби се и от това сякаш се смали. — Но щом казвате това, спестявайте ми дълги обяснения, защото вероятно разбирате и защо съм ги създал?

— Досещам се. Но предпочитам вие сам да го кажете.

— Добре. Някога — много отдавна — се усъмних в реалността на света. Тогава бях още дете. Така наречената злонамереност на мъртвите предмети, Тихи — кой не я е изпитвал? Не можем да намерим някаква дребна вещ, макар да помним къде сме я видели за последен път, и най-сетне я намираме другаде с чувството, че сме уловили света на местопрестъплението, когато той извършва нещо неточно, не както трябва... Възрастните, разбира се, казват, че детето греши и по този начин неговото естествено недоверие бива потиснато... Или това, което се нарича *le sentiment du déjà vu* — впечатлението, че в несъмнено новата ситуация, преживявана за първи път, вече някога си бил... Цели метафизични системи — вярата в прераждането на душите, реинкарнацията — са били създадени въз основа на същите явления. А по-нататък: законът за серията, повтарянето на изключително редки явления, които дотолкова се изявяват винаги заедно, че лекарите са ги нарекли *duplicitas casuum*. И накрая — духовете, за които ви питах. Четенето на мисли, левитацията и другите, най-противоречащи на цялата наша наука, най-необяснимите случаи, наистина редки — предсказването на бъдещето... феноменът, описван от най-древни времена, напук на всички възможности, тъй като всеки научен възглед за света го изключва... И какво е всичко това? Какво означава то? Ще кажете, или не...? Все пак липсва ви смелост, Тихи... Добре... Погледнете...

Той се приближи до рафтовете и посочи най-високо поставения сандък.

— Това е лудият на моя свят — каза и усмивка промени лицето му. — А знаете ли, господине, до какво стигна той в своята лудост, която го отдалечи от другите? Посвети се на търсене на несъвършенствата на този свят. Защото аз не съм твърдял, Тихи, че неговият свят е съвършен. Идеален. И най-изправният механизъм понякога засича: ту някакво течение ще разклати кабелите и те за миг ще се допрат, ту мравка ще пропълзи във вътрешността на барабана... и, знаете ли, господине, какво мисли тогава този луд? Че с телепатия предизвиква локално късо съединение на проводниците, принадлежащи към два различни сандъка... че бъдещето може да се види, когато разлюленият черпак прескочи от съответната лента на друга, която трябва да се развие едва след много години. Че чувството, дете ужким някога е преживял, онова, което наистина му се случва за

първи път, е предизвикано от заяждането на селектора, а когато той не само потрепери в своя меден лагер, но се и залюлее като махало, побутнат, знам ли от какво, от... мравката — то неговият свят преживява изумителни и необясними събития; в някого пламва внезапно и неразумно чувство, някой започва да предсказва бъдещето, предметите се движат сами или си разменят местата, а преди всичко, в резултат на неговите ритмични движения, се проявява... законът на серията! Групирането на редки и странни явления в редове... и неговата лудост, хранейки се с такива, общо взето пренебрегвани феномени, кумулира в убеждението, за което не след дълго ще го затворят в лудница... че той самият е железен сандък, както и всички наоколо, че хората са само машини в ъгъла на една стара, запрашена лаборатория, а светът, неговите удоволствия и заплахи са Само заблуждение — и се е осмелил да си помисли дори за бога, Тихи, за бога, който някога, когато още е бил наивен, е правел чудеса, но после неговият свят го е възпитал, него, своя творец, научил го е, че единственото нещо, което му е позволено да прави, е да не се намесва, да не съществува, да не променя нищо в своето дело, защото доверие може да се дарява само на онази божественост, която не се зове... Призована, тя се оказва несъвършена и безсилна... А знаете ли какво си мисли този негов бог, Тихи?

— Да — отвърнах. — Че е също като него. Но тогава е възможно и това, че собственикът на потъналата в прах лаборатория, в която НИЕ стоим на рафтовете, е също сандък, построен от друг учен, от още по-висш порядък, притежаващ оригинални и фантастични концепции... и така до безкрайност. Всеки от тези експериментатори е бог — той е създател на своя свят, на тези сандъци и на тяхната съдба, и под него се намират неговите Адамовци и неговите Еви, а над него — неговият, следващият, по-висш в йерархията бог. И затова вие сте направили това, професоре...

— Да — потвърди той. — А щом е така, значи вие вече знаете толкова, колкото и аз, и по-нататъшният ни разговор би бил безпредметен. Благодаря ви, че пожелахте да дойдете, и сбогом.

Така завърши това необикновено познанство, приятели. Не знам дали сандъците на Коркоран още действат. Може би да, и тогава те сънуват своя живот с неговите блясъци и ужаси, които са само застинали във филмовите ленти рояци импулси, а Коркоран, завършил

дневната си работа, всяка вечер се изкачва по железните стълби горе, отключвайки стоманените врати с големия ключ, който носи в джоба на изгорената с киселини престилка... и застава там, в прашасалата тъмнина, за да се вслуша в слабия шум на токовете и едва доловимия отзвук, с който се върти барабанът... с който се движи лентата... и съдбата се сбъдва. И мисля, че тогава изпитва, въпреки уверенията си, желание да се намеси, да нахълта, копнее за ослепително могъщество в дълбините на създадения от него свят, за да спаси в него някой, който провъзгласява Изкуплението; че се колебае, сам, в мъждукащата светлина на голата крушка, дали да спаси нечий живот, нечий любов, и съм сигурен, че никога няма да го направи. Ще устои на изкушението, защото иска да бъде бог, а единствената божественост, която познаваме, е мълчаливото съгласие с всяка човешка постъпка, с всяко престъпление и няма за нея по-висша отплата от повтарящия се поколение след поколение бунт на железните сандъци, когато те се убеждават, мислейки и основавайки се на разума, че ТОЙ не съществува. Тогава се усмихва мълчаливо и излиза, като заключва зад себе си редицата врати, а в пустотата се разнася само слабото, като глас на умираща муха, жужене на токовете.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.